

tené. Ezt a nehéz helyzetet azonban nemcsak a fentebbi nehézségek okozzák, hanem egy *szervezeti* hiba is, mely a „hatáskörök tagozásánál fogva alkalmat és módot nyújt, hogy a biztosítási kötelezettség kérdésében: 1. az állami munkásbiztosítási hivatal, 2. a kereskedelmi miniszter, 3. a munkásbiztosítási választott bíróságok, 4. a rendes bíróságok mondhassanak végső ítéletet, aszerint, amint a jogvita tárgya a baleset-biztosítási veszélyességi megállapítása vagy a járulék megállapítása, vagy a törvényben előírt bejelentési kötelezettség elmulasztása, mint kihágás igényel elbírálást; vagy aszerint, hogy a pénztárral szemben támasztott betegsegélyezési és balesetbiztosítási igények kerülnek ítélelhozatal alá; végül pedig abban az esetben, ha a fizetendő betegsegélyezési járulék jogalapja tétetik vitássá. – Erre a sokféle fórumra kétféle közmondásos hasonlattal lehet rávilágítani. „Sok bába között elvész a gyerek” – és tényleg a fórumok egy részénél a „nem az én hatáskörömbé tartozik” felfogás alapján a biztosítási kötelezettség megállapítása iránti pénztári eljárások nem vezettek semmi eredményre. Másrészt bizony a „sok szakács elsózta a levest” mondása is érvényesült, oly módon, hogy pl. a biztosítási kötelezettség megtagadása esetén is az elutasított kártalanítási igény bírói megállapítást nyer.

A fogalmak ezen zavarában nem marad más hátra, mint – legalább a főbb elveket illetően – a törvény intencióinak pragmatikus kinyomozása. Két dolgot kell mindenekelőtt megállapítani: 1. a törvényjavaslat a betegség esetére való biztosítás körét az 1891: XIV. t.-cikket megállapított körön túl kiterjeszteni javasolta; 2. a balesetbiztosítás körét a betegsegélyezési biztosítás körével teljesen egyenlően kívánta megoldani. Ezzel szemben viszont tény, hogy a törvényhozás a javaslatlól eltérőleg a betegségi biztosítás körének érintetlenül hagyása mellett a balesetbiztosítás körét a javaslatához képest megszükiteni, a kereskedői és kisipari kategóriákat a balesetbiztosítási kötelezettség alól mentesíteni és ezt a biztosítást csak a taxatívén elsorolt iparágakra és ipari alakulatokra kívánta kiterjeszteni. Ez a körülmény erősen megnehezíti a konkrét esetek elbírálásánál való biztos tájékozódást, mert a törvény indokolása – a pragmatikus nyomozás legbiztosabb forrása – még a két biztosítási kör egységéből és az ebből eredő szervezeti előnyök álláspontjából világítja meg a javaslat szövegét; a törvényszöveghez a tárgyaló parlamenti bizottságok jelentései pedig csak nagy vonásokban tartott indokolást nyújtanak. És most még egyszer rá kell mutatnunk a szöveg pongyolaságára és *kétlaki voltára*. Az 1907: XIX. t.-c. ugyanis az utolsó pillanatban, lázas gyorsasággal lett kétféle különálló törvény javaslatból összevonva: a betegsegélyezési törvény novellájából és a régebbi önálló balesetbiztosítási törvényjavaslatból. Az összevonás a legdurvább módon történt: a hasonló tárgyra vonatkozó §§-ok egymásután, helyezetttek és az egész §-tömeg egységes számozást nyert, de még a szöveg műkifejezései sem nyertek egységesítést. Ezért szól pl. a 2. §. 11. pontja a *fuvarozásnál* alkalmazottak betegségi biztosítási kötelezettségéről; de a 3. §. 18. pontja már a *fuvarozó vállalatok* biztosítási kötelezettségéről szól; de ugyanezen §. első bekezdésében a baleset biztosítási kötelezettséget azokra állapítja meg, akik „az alább felsorolt *vállalatoknál, üzemekben* vagy *munkálatoknál* . . . vannak alkalmazva. De már a 4. §. *csak az üzemek* balesetbiztosítási kötelezettségéről rendelkezik, a 31. §. pedig világosan és egyenesen az *üzemek* biztosítási kötelezettségét rendeli határozathozatal tárgyává tenni. Ebben a zavarban nem nyújt biztos támpontot a régi balesetbiztosítási törvényjavaslat indokolása sem, mert a javasla-

Az alkalmazottaik biztosítási kötelezettsége

Írta: dr. Szemenyei Kornél,
az országos munkásbetegsegélyező és balesetbiztosító
pénztár igazgatója.

Az 1907 : XIX. t.-c. által teremtett új törvényes helyzet vizsgálatánál, mint első kérdés ötlük szemünkbe, a biztosítási kötelezettség kérdése. A törvény új és kétségtelenül jelentékeny szociális haladásról tanúskodó anyagi és szervezeti rendelkezései csak azokra bírnak jelentőséggel, akiket ugyancsak a törvény rendelkezései a biztosítási kötelezettség keretébe bevonnak.

A biztosítási kötelezettség terjedelme tekintetében is az 1907: XIX. t.-c. alapján *jelentékenyen* megváltozott a helyzet. Maga ez a körülmény is indokolja ennek az alapvető kérdésnek a további boncolgatását. De indokolja különösen az, hogy a törvény szövege annyira nem szabatos, és ezt a törvényjavaslat tárgyalása során tett változások még annyira megrontották, hogy közel négy évvel a törvény életbe lépése után korántsem lehet mondani, hogy egységes és kialakult gyakorlat volna, mely a biztosítási kötelezettség kérdésében felmerülő vitás eseteket következetesen eldön-

tot feltagolták, beleékeltek a betegségyezési törvény novellájába, s ha most a két törvényjavaslatból előkerült szövegrészek ellentmondanak is egymásnak, nem lehet mindegyiket önmagában magyarázni, hanem – egy törvénynek lévén már most alkatelemei – csakis az egész szöveg kiegyenlítő magyarázatát lehet elfogadni.

Hogy ennek a csekélynek látszó, a *sok közül* csak példaképen kiragadott szövegezési eltérésnek minő következményei vannak, azt a gyakorlat máris sajnos igazolta.

A munkásbiztosítási választott bíróság baleseti kártalanítást ítélt meg egy déligyümölcskereskedő kocsisának, azon a címen, mert fuvarozási *munkát* végzett; épen ellenkező döntést alkotott az állami munkásbiztosítási hivatal biztosítási tanácsa, mikor kimondta, hogy vendéglők és kávéházak nem esnek balesetbiztosítási kötelezettség alá még akkor sem, ha 20-nál több alkalmazottjuk van, mert a kávéház vagy vendéglő nem esik a törvény 3. §. 3. pontjában említett *ipari műhely* fogalma alá. Ez a döntés azon az alapon áll, hogy a biztosítási kötelezettség nem a személy, hanem az *üzem* szempontjából bírálendő el; ha tehát az *üzem* nem biztosításra kötelezett, akkor alkalmazottai *egyáltalán* nem biztosításra kötelezettek, még ha oly *munkáknál* vannak is foglalkoztatva, melyek egyébként biztosítási kötelezettség alá esnek. Tudvalevő, hogy nagyobb vendéglőkben és szállodákban van házi hentes, mészáros, kárpos, lakatos, szerelő, kocsi stb. Ezek az állami hivatal döntése szerint nem biztosításra kötelezettek. A két felfogás ellentétessége nyilvánvaló. Volt is konkrét eset rá. Épen egy vendéglő kocsisa, kit a vendéglő részére történt bevásárlás hazaszállítása alkalmával elütött a villamos. A törvény pongyola szövege mindkét álláspont mellett is, ellene is nyújt indokokat. A törvény 31. §-a világosan arról rendelkezik, hogy az *üzem* biztosítási kötelezettsége képezi háztározathozatal tárgyát. Ezt az álláspontot nem rontja le véleményem szerint a 3. §. azon kifejezése, hogy azok a „*vállalatok, üzemek és munkák*, melyekre a balesetbiztosítás hatálya kiterjed, a következők:” In concreto elbírálás tárgya, hogy bizonyos munkák egy üzem keretében történnek-e, vagy nem, s ahhoz képest az egész üzem biztosítási kötelezettsége veendő elbírálás alá. Épen úgy, mint a hogy a kereskedő raktára (nem raktár-vállalata) nem esik önmagában biztosítási kötelezettség alá, de mint *üzem* bíraltatik el, ha abban egy olyan kritérium van, mely a biztosítási kötelezettséget megállapítja. Ha tehát az illetőnek elemi erővel hajtott árufelvonója van, biztosításra kötelezett *üzemmé* válik, és biztosítandó az üzem *minden* alkalmazottja, mert hiszen munkája során – kisebb vagy nagyobb mértékben – ki van téve annak a veszélynek, melylyel a gépi üzem jár. Tehát nemcsak a liftkezelő lesz biztosításra kötelezetté, hanem az egész *üzem* a törvény 3. §.26. pontja alapján. Ezért pl. a vendéglőkre vonatkozó döntést nem tartom helyesnek, mert a nagyobb vendéglők alkalmazottai a 3. §. 9. és 13. pontjaiban foglalt felsorolás szerint biztosítási kötelezettség alá esvén, biztosításra kötelezetté válik az egész üzem. Nem tudom elképzelni, hogy ezt a biztosítási kötelezettséget az egész üzemre csak egy géperejű lift állapíthassa meg, más – minden egyéb kritérium nélkül is biztosításra kötelezett foglalkozás (mészáros, szerelő stb.) pedig ne. De okvetlenül kell olyan foglalkozásnak lenni, mely kifejezetten a, biztosítási kötelezettség hatálya alá esik. Ha nincs az illető szállodának saját mészárosa, hentes, szerelője stb. – akkor *üzeme* biztosítási kötelezettség alá nem esik. Hogy e tekintetben a 20 alkalmazott fenforgása egymagában is megállapíthat ja-e a biztosítási kötelezettséget azon az ala-

pon, hogy a vendéglő stb. nem esik az „ipari műhely” fogalma alá, nem kívánom most eldönteni.

Ugyanilyen gondolatmenet alapján azonban nem tudom osztani azt a felfogást sem, hogy a déligyümölcs nagykereskedő kocsisa biztosításra kötelezett. Kocsi és kocsi alkalmazása – egyéb kritériumok híján! – nem állapíthatja meg a biztosítási kötelezettséget, mert a 3. §. 1-26. pontjának egyike alá sem esik. Igaz, hogy a §. bekezdése azt mondja, hogy „az alább felsorolt vállalatok, üzemek és munkák” esnek biztosítási kötelezettség alá, de a taxatívban tényleg mindenütt fel is van sorolva, hogy mely esetben állapítja meg a biztosítási kötelezettséget az „üzem”, a „vállalat” s mikor a „munka.” Biztosítás alá esnek az építő-ipari, kéményseprő, kútsínáló stb., stb. *üzemek*, Vívezetési, gáz, villamvilágító stb., stb. *munkák*; kotró, rév, komp, tutajozó, *fuvarozó* stb., stb. *vállalatok*. A taxatív szerint a fuvarozási munka önmagában nem biztosításra kötelezett, hanem csak a vállaltszerűleg végzett fuvarozás: a *fuvarozási vállalat*, és illetve ennek alkalmazottai. Énnélfogva! kereskedőnek kocsisa nem esik biztosítási kötelezettség alá a törvény pragmatikus értelmezése szerint, eltekintve attól, hogy ha a törvény szigorú szövegétől eltérünk, akkor az a *munka*, amit a kereskedő áruinak a vevőhöz való szállításával végez, a kereskedelmi jog szerint egyáltalán nem eshetik a fuvarozás fogalma alá.

De még ez az eszmemenet sem hozza meg a vitás kérdések teljes tisztázását.

A 3. §. 7. pontja szerint „út, ház, csatorna és ablaktisztító *munkák* balesetbiztosítási kötelezettség alá esnek.” A fenti eszmemenet szerint az ablaktisztítás! *munka* végzése, tehát megállapítja a biztosítási kötelezettséget és a munkaadót „üzemtulajdonossá” teszi, így pl. Budapesten majdnem minden házi cseléd baleset esetére biztosításra kötelezett volna és minden jámbor beamter, akinek cselédtartásra jut, „üzemtulajdonosként” szerepelne. Nem tudom elképzelni, hogy ez a törvényhozás intenciója lehetett volna. Nagyon ellenmond ennek, hogy a 7. §. b) pontja szerint a házi cselédek önként biztosíthatók; a biztosítási kötelezettség pedig kizárja az önkéntes biztosítást.

Hogy essünk át ezen az újabb nehézségen, melybe egy – nézetem szerint helyes magyarázat – következményei kergetnek? Közel álló dolog a törvény címe utalni, mely szerint az 1907 : XIX. t.-c. az *ivari és kereskedelmi* alkalmazottak biztosításáról intézkedik. De ez a cím sem helyes; nem szabatos, nem fedi a törvényben megállapított biztosítási köröket. Kétséget nem hagy fenn, hogy a színész, a gyógyszerész, a kórházi ápoló, tápszervizsgáló intézeti orvos, a postás, az állami törvényhatósági stb. alkalmazottak, tanintézetek műhelyeiben tevékenyek, a javító- és letartóztatási intézetek „lakói” semmiféleképp sem vonhatók az „ipari és kereskedelmi alkalmazottak” fogalma alá. Lehetséges ilyen körülmények közt a törvény címéből következtetni valamely esetben a biztosítási kötelezettséget megállapító kritériumokra? Azt hiszem: igen. Kétségtelen, hogy a biztosítandók zömét az ipari és kereskedelmi alkalmazottak teszik; kétségtelen, hogy a törvényhozás ezeket akarta a biztosítás kereteibe bevonni, *ezekért és ezeknek* készült a törvény. Ami ezen túlmege, az a törvényhozás kifejezett rendelkezése, kivételes szabály, amely mint ilyen, szorosán magyarázandó és kiterjesztést nem tűr. Világos, hogy nem lehet helyesen érvelni pl. az állami díjnokok biztosítási kötelezettsége ellen azon az alapon, hogy a törvény csak az ipari és kereskedelmi alkalmazottakra vonatkozik és így az állami stb. alkalmazottak közül csak azok esnek biztosítási kötelezettség alá, akik az

illető körületnek ipari vagy kereskedelmi jellegű vállalatainál vannak (vasút, posta, vasgyár, kenyérgyár, vízmű stb., stb.) A taxatív felsorolásnál fogva a biztosítási kötelezettség *minden* állami stb. alkalmazottra kiterjed (a törvény egyéb rendelkezéseinek keretei között), „épen így azonban nem is lehet tovább menni és nem lehet állítani, hogy a „vállalatok, üzemek és munkák” fogalma az ipari és kereskedelmi tevékenység körein kívül eső körökre is kiterjeszhető volna, azon túlmenőleg, amennyire ezt a törvény taxatiója kivételesen kiterjeszti.

Ez a magyarázat megfelel a törvényt magyarázat összes elfogadott kellékeinek, kiegyenlíti a pongyola szöveg ellentmondásait, és oly eredményekhez juttat, melyek a gyakorlati szükség és a célszerűség igényeit is *kielégítik*.

Nem jelenti ez az eszmefuttatás a biztosítási kötelezettség összes vitás kérdéseinek megoldását, Sőt nagyon távol áll tőle. Nem is célozta ezt a munkát, nem is igényelheti ezt az eredményt. Egyszerűen ráakartam mutatni a fenforgó nehézségekre, azok indokaira és az eddigi tapasztalatok alapján, mindig a törvény szövegével a kezemben, egy pár *tipikus* példával iparkodtam a helyes állásponthoz elvívő módszerre és útra rámutatni. Ha más vitás kérdés megoldásához evvel – a törvény magyar ázás mai forrongó állapotában – némi támpontokat nyújthattam, hiszem, nem